

TOELICHTING BIJ DE AANMELDING VAN HET "KRAMMER-VOLKERAK"
ALS WATERGEBIED VAN INTERNATIONALE BETEKENIS (WETLAND)

1. Inleiding

Het wetland "Krammer-Volkerak", ook bekend onder de naam "Volkerakmeer" is een voormalig getijdegebied van ruim 6.450 ha, gelegen in de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Holland.

Sinds 1987 is het Krammer-Volkerak afgesloten van het getijdegebied van de Oosterschelde, waardoor het karakter van het gebied sterk is veranderd. Het zoute getijdemilieu heeft plaats gemaakt voor een zoet milieu waarin getijdewerking ontbreekt. De laagste delen van de buitendijkse gronden, de voormalige slikken en platen, liggen permanent onder water, de hogere delen zijn permanent drooggefallen. De veranderingen in het abiotisch milieu hebben inmiddels geleid tot grote aanpassing en verandering van de levensgemeenschappen en zullen nog geruime tijd doorwerken. Op grond van ervaringen die in vergelijkbare gebieden zijn opgedaan mag verwacht worden dat de abiotische veranderingen zullen leiden tot de ontwikkeling van nieuwe levensgemeenschappen die zowel nationaal als internationaal waardevol zijn. Bestuur en beheer zijn erop gericht deze ontwikkeling zo ongestoord mogelijk te laten verlopen. De kenmerkende rust zal worden bewaard.

Een deel van het gebied, bestaande uit permanent drooggefallen slikken en schorren inclusief de direct daaraan grenzende ondiepewaterzone, ter grootte van 3430 ha, is in 1988 aangewezen als beschermd en staatsnatuurmonument in het kader van de Natuurbeschermingswet.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis

2.1 Natuurwetenschappelijke betekenis vóór de afsluiting

Tot 1987 was het Krammer-Volkerak een getijdegebied dat in open verbinding stond met de Noordzee. Het behoorde vanouds tot de uitgestrekte Zuidwest-Nederlandse kustvlakte, waar getijdestromen en aanvoer via de rivieren de laatste duizenden jaren meters dikke pakketten zand en klei hebben achtergelaten. Door het bedijken van opgeslibde gronden heeft de mens het karakter van het gebied vooral in de laatste eeuwen sterk beïnvloed.

Voor het getijdemilieu karakteristieke sedimentatie- en erosieprocessen leidden tot het ontstaan van zandige slikken en platen en kleihoudende schorren. Op de schorren vormden zich patronen met sterk vertakte krekensels, oeverwallen en kommen.

Door de verscheidenheid in milieu-omstandigheden als gevolg van de verschillen in bodemsamenstelling en waterhuishouding kon een aantal waardevolle levensgemeenschappen tot ontwikkeling komen. De

mate van overspoeling bepaalde de vegetatiezonering van de lage slikken naar de hoger gelegen schorren. Op de laagste delen bestond de kenmerkende vegetatie uit Engels slijkgras en Zeekraal. Iets hoger konden daarnaast soorten als Schorrezoutgras en Zeeaster aanwezig zijn. Op de middelhoge schorren kon een rijk scala aan vegetatietypen met veel overgangen worden aangetroffen waarin o.a. soorten als Gewoon kweldergras en Lamsoor voorkwamen. De oeverwallen werden door weer andere vegetaties gekenmerkt, met afhankelijk van de hoogte, soorten als Gewone zoutmelde, Strandkweek, Heemst en Riet.

De gevarieerde milieuomstandigheden waren eveneens gunstig voor het ontstaan van een rijke fauna. De lagere schorren en slikken en het open water bevatten veel dierlijk leven in de vorm van weekdieren, kreeftachtigen, wormen en vissen, welke weer dienden als voedselbron voor bv. vogels. In de periode van (lang) voor de afsluiting kwamen zoogdieren voor als Zeehond, Otter en Bruinvis.

Het Krammer-Volkerak was (en is) van grote betekenis als pleisterplaats en fourageergebied voor vogels.

Soorten waarvan regelmatig meer dan 1% van de Noordwesteuropese populatie in het gebied verbleef, zijn: Aalscholver, Rietgans, Rotgans, Bergeend, Smient, Scholekster, Steenloper, Zilverplevier, Kanoetstrandloper en Wulp. Andere in vrij grote aantallen voorkomende soorten waren: Fuut, Grauwe gans, Wilde eend, Pijlstaart, Wintertaling, Brilduiker, Toppereend, Middelste zaagbek, Bonte strandloper en Kluut. Op de permanent droge delen broedden o.a. zeer geringe aantallen van Dwergstern, Bontbekplevier, Strandplevier, Kluut en Visdief.

2.2 Natuurwetenschappelijke betekenis ná de afsluiting

Door de afsluiting in 1987 is het Krammer-Volkerak veranderd van een intergetijdengebied in een zoet stagnant meer. Er is een min of meer vast peil ingesteld; de hoogste delen van de slikken en schorren, in totaal 1780 ha, zijn permanent drooggevallen, zij het dat deze als gevolg van kleine peilvariëaties door bv. regenval, op- en afwaaiing en golfwerking, soms aan de randen worden overspoeld. Voor de drooggevallen gronden liggen uitgestrekte ondiepewaterzones (tot 1,5 m diep). In waterhuishoudkundig opzicht vormt het Krammer-Volkerak sinds de afsluiting een geheel met de eveneens zoet geworden Eendracht en het Zoommeer.

De vegetatieontwikkeling op de drooggevallen voormalige schorren en slikken wordt gekenmerkt door de overgangssituatie waarin de zout- en nutriëntenhuishouding van de bodem verkeert.

Na de afsluiting zijn de schorren snel gaan ontzilten. In 1989 was de bovenlaag grotendeels ontzilt. Als gevolg hiervan heeft succesie plaatsgevonden van de uit zoutminnende soorten bestaande schorvegetatie naar zoutmijdende plantesoorten. Massale sterfte heeft zich voorgedaan bij het Engels slijkgras, een karakteristieke soort van het getijdemilieu (Slikken van de Heen). Massaal opgekomen is de vegetatie van stikstofminnende soorten als Spies- en Strandmelde en ruigtekruiden zoals onder andere Wilgeroosje,

Akkerdistel en Brosse melkdistel. Wilg, Berk, Vlier, Els, Duindoorn en Duinriet hebben zich massaal gevestigd. Zoutminnende en zouttolerante soorten zijn grotendeels verdwenen uit de schorvegetatie en kunnen zich alleen plaatselijk nog handhaven in de lutumrijke kommen.

Op de slikgronden verloopt de ontzilting aanzienlijk minder snel. Als gevolg van de vaak stagnerende ontwatering hebben de zoutvegetaties zich hier nog steeds kunnen handhaven. De vegetatiebedekking is over het algemeen toegenomen, waarin het aandeel van Zilte schijnspurrie groter wordt en dat van Schorrekruid en Zeekraal afnemen. De zandige delen van de slikken ontzilten snel. De resterende zoute vegetatie heeft plaatsgemaakt voor een soortenrijkere vegetatie van soorten als Straatgras, Bladmos, Reukloze kamille en Wilgeroosje. Duinriet en eerdergenoemde boomsoorten hebben zich op alle zandkoppen gevestigd of uitgebreid.

Op de Krammersche Slikken weet de oorspronkelijke begroeiing, bestaande uit zouttolerante soorten, zoals Zeekraal, Schorrekruid en Zeeaster, zich vooralsnog te handhaven. Plaatselijk zijn hier inmiddels ruigtekruiden en wilgen tot ontwikkeling gekomen.

In het water komen soorten voor als Snavelruppia, een brakwaterplant die op den duur zal verdwijnen, en op kleine schaal Tenger en Smalbladig fonteinkruid en Smalle waterpest, beide soorten van voedselrijk, zoet water. Met name deze laatste soorten breiden zich sterk uit.

De samenstelling van de fauna is na de afsluiting ingrijpend veranderd. Vele soorten weekdieren, kreeftachtigen en wormen die gebonden zijn aan een marien milieu zijn verdwenen. Hiervoor zijn andere soorten in de plaats gekomen, o.a. vedermuggen en drie-hoeksmosselen.

Het aantal mariene en zouttolerante vissoorten is drastisch afgenomen, hun plaats wordt ingenomen door zoetwatervissen als Baars, Snoekbaars, Zeelt, Karper, diverse voornachtigen, Kolblei, Pos en Kleine modderkruiper.

Vooraf steltlopers zoals Zilverplevier, Scholekster, Rosse grutto, Wulp, Bonte strandloper, Drieteenstrandloper en Kanoetstrandloper, die voorheen in het Krammer-Volkerak fourageerden, zijn sterk in aantal achteruitgegaan. Wel wordt het Krammer-Volkerak, nabij de Philipsdam, nog gebruikt als rustplaats tijdens hoogwater in de Oosterschelde.

Kluten gebruiken het gebied niet alleen meer om te fourageren, maar ook om te broeden en te ruïen. Het aantal broedparen is sterk toegenomen tot 400 à 600 paar.

Een aantal watervogels is sterk toegenomen, met name Fuut, Aalscholver, Knobbelzwaan, Grauwe gans, Brandgans, Bergeend, Smient, Pijlstaart, Slobeend, Kuifeend, Tafeleend, Brilduiker, Middelste zaagbek, Meerkoet en Kluut. Vooral de toename van Futen is spectaculair.

Van de niet-watervogels is de toename van de Dwergmeeuw en de Boeren-, Oever- en Huiszwaluw opvallend; deze houdt verband met de grotere hoeveelheid insecten, in het bijzonder vedermuggen. De schaarsbegroeide slikgronden en met name de aangelegde eilanden fungeren als broedgebied voor Bontbek-, Strand- en Kleine plevier,

Kluut, Kleine mantelmeeuw, Kokmeeuw, Dwergstern en Visdief. Zeer opvallend is het broeden van 1 à 2 paar Dwergmeeuwen en meer dan 100 paar Zwartkopmeeuwen. Dit laatste is de grootste populatie in West-Europa.

Langs de oevers broeden bv. Fuut, Knobbelzwaan, (Brandgans,) Berg-eend, Krakeend, Slobeend, Kuifeend, Tafeleend en Meerkoet.

Op de hogere, meer begroeide schorgronden broeden Wilde eend, Scholekster, Veldleeuwerik, Graspieper, Gele kwikstaart, Bosriet-zanger, Blauwborst, Roodborsttapuit, Rietgors en soms Baardmannetje. Voorts roofvogels als Bruine kiekendief, Torenvalk en Velduil. Voorkomende zoogdieren zijn onder meer Ree, Vos, Wezel, Bunzing, Bosmuis, Bosspitsmuis, Veldmuis, Muskusrat, Bruine rat en Noordse woelmuis.

Door de grote oppervlakte aan drooggevallen gebied en ondiep water, in combinatie met de bodemkundige en geomorfologische verscheidenheid is in het Krammer-Volkerak een gunstige situatie aanwezig voor het tot ontwikkeling komen van belangrijke nieuwe natuurwaarden. Aangezien in de omgeving van het Krammer-Volkerak, zoals de Ooster- en Westerschelde en de Grevelingen de nadruk ligt op natuurwaarden die gebonden zijn aan de open component van het deltasysteem, is voor het Krammer-Volkerak een beheer voorzien waardoor plaatselijk naast de open component ook een meer besloten landschapstype kan ontstaan. De open component vormt een geschikt milieu voor ganzen en eenden, terwijl de gesloten component meer geschikt is voor vogels en andere organismen van struweel en bos.

Inmiddels is een aantal inrichtingsmaatregelen uitgevoerd, zoals de aanleg van (voor)oeververdedigingen en eilandjes en maatregelen voor het voeren van actief biologisch beheer van het water.

Verwacht wordt dat zich in de verschillende deelgebieden de volgende ontwikkelingen zullen voordoen:

Plaat van de Vliet. Het vochtige gebiedsdeel kan zich door de beschutte ligging ontwikkelen tot een terrein dat rijk is aan waterplanten en bodemfauna. Daardoor is het zowel voor vissen als voor vogels die duikend naar voedsel zoeken, zoals futen, duikeenden en zaagbekken aantrekkelijk. Op het drooggevallen deel kan een soortenrijke, in Nederland zeldzame vegetatie van vochtige duinvalleien gaan groeien. Er vindt begrazing plaats met paarden.

Slikken van de Heen-west. Het aquatische gedeelte leent zich voor de ontwikkeling van een gevarieerde begroeiing van water- en oeverplanten. Voor de opvang van ganzen is een ganzenweide ingericht. Er vindt begrazing plaats met runderen en paarden. Op de hoger gelegen delen zal, bij een lage intensiteit van begrazing, bos ontstaan, dat zich als broedgebied kan ontwikkelen voor bv. koloniebroeders en roof- en zangvogels.

Slikken van de Heen-oost. In het westelijk deel zal het accent liggen op de ontwikkeling van bos, dat als broedgebied kan fungeren voor bv. Aalscholvers en Blauwe reigers. In het oostelijk gedeelte waar het beheer voorziet in extensieve begrazing, zal de

vegetatieontwikkeling tenderen naar een open landschap met plaatselijk ruigten en struwelen.

Dintelse Gorzen. Hier ontstaat door extensieve begrazing een gedifferentieerd landschap van bos, wilgenstruwelen, grazige droge en vochtige terreingedeelten.

Hellegatsplaten. Door het voeren van een extensief begrazingsbeheer met veelal Fjorden-paarden en Heck-runderen ontstaat een open gevarieerd landschap (met grazige en houtige begroeiing). De grazers beperken de opslag van riet en bomen en struiken.

Krammersche Slikken. Hier zal de uitgestrekte open structuur lange tijd het karakter van het landschap bepalen, mede in stand gehouden door een extensieve begrazing. De hoger gelegen kale gedeelten zijn vooral van belang zijn als broedgebied voor een soort als de Kievit en voor plevieren. Op de aangelegde eilanden vestigen zich als broedvogel reeds grote aantallen eenden en enkele tientallen Zwartkopmeeuwen, Kokmeeuwen, Visdieven en Dwergsterns. In de laagst gelegen delen en in het rustige ondiep watergebied met verspreid liggende eilandjes is een waterplantenvegetatie met vooral fonteinkruiden te verwachten. In voor- en najaar is een dergelijk biotoop belangrijk voor doortrekkers. Fonteynkruiden zijn geschikt voedsel voor vogelsoorten als Kleine zwaan, Smient, Tafeleend en Meerkoet. Hier kan zich ook een van de belangrijkste voortplantingsgebieden voor vissen in het Krammer-Volkerak ontwikkelen en tevens een voedselgebied voor vogels als Geoorde fuut, Blauwe reiger, Lepelaar en Visarend en ruigebied voor eenden.

Noordplaat. Deze voormalige zandplaat is door kunstmatige ophoging (en oeververdedigingswerken) weer gedeeltelijk boven het (nieuwe) waterpeil komen te liggen. Aanvankelijk is het eiland aantrekkelijk voor rustende watervogels, zoals Aalscholvers en eenden en voor kale grondbroeders als plevieren, meeuwen en sterns. Naarmate de successie voortschrijdt en struweel en bos tot ontwikkeling komen ontstaan er broedmogelijkheden voor moeras- en rietvogels inclusief mogelijk Aalscholver, Lepelaar en Blauwe reiger.

3. Toetsing aan de criteria voor aanmelding als wetland

A. Kwantitatieve criteria voor wetlands die van belang zijn voor watervogels:

Een wetland moet als internationaal van belang worden beschouwd als:

Voor het Krammer-Volkerak geldt:

a) Het gebied regelmatig van belang is voor 20.000 eenden, ganzen, zwanen, koeten of steltlopers.

a) In het Krammer-Volkerak kwamen in 1990 130.000 eenden, zwanen en ganzen en 20.000 koeten voor.

b) Het gebied regelmatig van belang is voor 1% van de populatie van een soort of ondersoort van watervogels.

c) Het gebied regelmatig van belang is voor 1% van de broedende paren van een soort of ondersoort van watervogels.

b) In het Krammer-Volkerak hebben na de afsluiting de volgende soorten deze norm één tot vele malen overschreden: Fuut, Aalscholver, Lepelaar, Kleine zwaan, Grauwe gans, Brandgans, Rotgans, Bergeend, Smient, Wintertaling, Pijlstaart, Slobeend, Kuifeend, Krakeend, Brilduiker, Middelse zaagbek, Meerkoet, Rosse grutto en Kluut.

c) Voor het Krammer-Volkerak wordt deze norm gehaald of overschreden voor Kluut en Strandplevier.

B. Algemene criteria voor wetlands die van belang zijn voor planten en dieren:

Een wetland moet als internationaal van belang worden beschouwd als:

a) Het gebied van bijzondere waarde is voor een aanzienlijk aantal zeldzame, kwetsbare of bedreigde soorten of ondersoorten van planten of dieren.

Voor het Krammer-Volkerak geldt:

a) In het gebied komen momenteel de volgende met bedreigde of speciaal gevaar lopende vogelsoorten voor: Roodhalsfuut, Geoorde fuut, Kuifduiker, Dodaars, Kleine zwaan, Bruine kiekendief, Blauwe kiekendief, Visarend, Slechtvalk, Smelleken, Goudplevier, Kempphaan, Bosruiter, Steltkluut, Kluut, Zwartkopmeeuw, Dwergstern, Velduil, Oeverzwaluw en Blauwborst. Ook bevindt zich in het gebied de grootste kolonie Zwartkopmeeuwen van West-Europa, en trekken in het voorjaar duizenden Dwergmeeuwen en Zwarte sterns door. Zeldzaam is daarnaast de brakwaterplant Snavelruppia die echter op den duur door zoetwaterplanten zal worden vervangen.

b) Het gebied van bijzondere waarde is voor het behoud van de genetische en ecologische diversiteit van een regio door de kwaliteit en zeldzaamheid van de er voorkomende flora en fauna.

c) Het gebied van bijzondere waarde is als habitat voor planten en dieren in een gevoelig deel van hun biologische cyclus.

b) Het Krammer-Volkerak levert een belangrijke bijdrage aan de ecologische en genetische diversiteit van het Delta-gebied als geheel.

c) De grote mate van rust in het Krammer-Volkerak leidt ertoe dat verschillende vogelsoorten er ongestoord kunnen broeden. Het gebied is daarnaast een belangrijk rui- en fourageergebied voor veel vogelsoorten.

- C. Een wetland is van internationaal belang als het een goed voorbeeld is van een speciaal type wetland dat karakteristiek is voor de regio.

Het Krammer-Volkerak is door de afsluiting in 1987 sterk van karakter veranderd. Het zoute getidemilieu heeft plaats gemaakt voor een milieu waarin getijdewerking ontbreekt. Deze veranderingen in het abiotische milieu zullen nog geruime tijd doorwerken. Na verloop van tijd zullen levensgemeenschappen ontstaan die zowel nationaal als internationaal waardevol en karakteristiek zijn voor dit deel van de regio.

4. Begrenzing van het gebied

De begrenzing van het gebied dat als wetland wordt aangemeld is als volgt:

- in het westen door de Grevelingendam en de Philipsdam met het Krammersluizencomplex;
- in het noorden door de hoogwaterkering van Goeree-Overflakkee en de Volkerakdam met de Volkeraksluizen;
- in het oosten en zuiden door de hoogwaterkeringen langs de Noord-Brabantse en Zeeuwse oevers.

Voor de precieze begrenzing wordt verwezen naar de kaart behorende bij de beschikking tot aanmelding voor opname in de lijst van watergebieden van internationale betekenis. De vaarroutes staan op deze kaart indicatief aangegeven.

5. Bestuur en beheer

Bestuur en beheer zijn erop gericht de hoge potenties aan natuurwaarden in het gebied verder te ontwikkelen en daarmee het natuurwetenschappelijk belang van het gebied. Dit komt onder meer op de volgende wijze tot uitdrukking:

- Het Krammer-Volkerak maakt deel uit van de ecologische hoofdstructuur van Nederland, zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan (1990), waarbij het gebied is aangeduid als kerngebied. Het beleid ten aanzien van kerngebieden is gericht op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden.
- In het Structuurschema Groene Ruimte (Kabinetsstandpunt, 1993), waarin deze ecologische hoofdstructuur eveneens is aangegeven, heeft het gebied de aanduiding van kerngebied (en/of natuurontwikkelingsgebied) met waterrecreatie inpasbaar.
- In het Beleidsplan voor het beheer en de inrichting van het Krammer-Volkerak (1987) geldt voor de vaargeulen de hoofdfunctie scheepvaart. Voor de drooggevallen gronden en het aangewezen ondiepe water ligt het accent primair op de natuurfunctie; medegebruik van andere functies behoort tot de mogelijkheden voor zover de ontwikkeling van de natuurfunctie hierdoor niet wordt belemmerd. Het beleidsplan is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het Bestuurlijk Overleg Krammer-Volkerak waarin de verschillende overheden vertegenwoordigd zijn.
- De permanent drooggevallen gronden en de hieraan grenzende ondiepwaterzone zijn in 1988 onder de werking van de Natuurbeschermingswet gebracht; hiervan zijn 3300 ha, die eigendom zijn van de Staat, aangewezen als staatsnatuurmonument, terwijl 130 ha, die in eigendom zijn bij particulieren, als beschermd natuurmonument zijn aangewezen. Het deel van het gebied dat bestaat uit open water is rijkseigendom. Dit houdt onder meer in dat voor deze delen beheersplannen zullen worden opgesteld, waarbij de beheersvisie als richtsnoer wordt gebruikt.
- In 1991 is een beheersvisie voor de drooggevallen gronden en ondiepwatergebieden voor het "Krammer-Volkerak, Eendracht en Zoommeer" vastgesteld. Hierin is aangegeven dat bij het beheer de nadruk moet liggen op natuurlijke processen in grote beheerseenheden en dat versnippering moet worden voorkomen. In de beheersvisie is tevens aangegeven welke nevenfuncties in de natuurgebieden kunnen plaatsvinden.
- In de relevante streekplannen wordt een overwegende natuurfunctie toegekend aan een groot deel van het gebied.
- In de relevante bestemmingsplannen heeft het merendeel van de drooggevallen gronden de (mede)bestemming van "natuurgebied" of "landschappelijk/natuurwetenschappelijk waardevol gebied".
- Het overgangsbeheer van de drooggevallen gronden werd uitgevoerd door Rijkswaterstaat. In 1991 is het beheer overgedragen aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten (v.w.b. de gronden in Noord-Brabant), het Staatsbosbeheer (v.w.b. de gronden in Zuid-Holland) en de stichting "Het Zeeuwse Landschap" (v.w.b. de gronden in Zeeland). Het waterbeheer is in handen van Rijkswaterstaat.

6. Andere gebruiksfuncties

6.1 Laagvliegroute

Het Krammer-Volkerak wordt doorkruist door de laagvliegroute VOII. Deze laagvliegroute was aangewezen in de Regeling vlieghoogten militaire luchtvaartuigen (laatstelijk in 1988), en is in 1994 opnieuw aangewezen in de Regeling VFR-nachtvluchten en minimumvlieghoogten (1994), ten behoeve van laagvliegen van militaire hefschroefvliegtuigen en van voor opleidingsdoeleinden bestemde propellervliegtuigen.

6.2 Beleidsplan

In het beleidsplan van het Bestuurlijk Overleg Krammer-Volkerak is aangegeven dat de volgende functies in de natuurgebieden kunnen plaatsvinden, mits zij niet strijdig zijn met de natuurfunctie.

Scheepvaart

Voor de vaargeulen welke niet zijn aangewezen als natuurmonument geldt de hoofdfunctie scheepvaart. Deze functie is complementair met de functie natuur van het gebied. De aanwijzing als wetland heeft geen gevolgen voor de scheepvaartfunctie (zowel die van de beroeps- als die van de recreatievaart) en de ontwikkelingsmogelijkheden daarvan. De natuurlijke fluctuaties van de geulen en het noodzakelijke onderhoud worden niet belemmerd. Toekomstige aanpassingen zullen op hun eigen merites worden beoordeeld.

Recreatie

De voorwaarde voor recreatief medegebruik, inclusief recreatievaart en sportvisserij, op korte termijn is dat hierdoor geen gewenste natuurontwikkelingen worden tegengegaan en dat de huidige natuurwaarden, zoals de aanwezigheid van broedvogels en concentraties watervogels, niet worden verstoord. Dit houdt in dat in de beginperiode recreatief medegebruik beperkt zal zijn. Op termijn, wanneer plaatselijk een meer gesloten landschap is ontstaan en de kans dat vogels verstoord worden kleiner is, zullen er meer mogelijkheden komen voor recreatief medegebruik in de vorm van natuurgerichte recreatie.

Conform het gestelde in de toelichting bij de aanwijzing als natuurmonument in het kader van de Natuurbeschermingswet kunnen dagrecreatieve projecten ten behoeve van de lokale bevolking en de verblijfsrecreanten uit de directe omgeving worden gerealiseerd bij Oude Tonge en Ooltgensplaat. De voorbereiding van deze projecten is in 1994 gestart. De exacte omvang en situering zijn nog niet bekend. Eveneens conform genoemde toelichting kan, wanneer de recreatieve druk daartoe aanleiding geeft en na zorgvuldige afweging van belangen, eventueel op de Plaat van de Vliet of in het noordwestelijk deelgebied een dagrecreatieproject met bovenlokaal karakter worden ingericht.

In de Regeling snelle motorboten rijkswateren 1993 (gewijzigd 1994) is een deel van het gebied aangegeven als vaarwegen of

gedeelten daarvan, waar daags met een snelle motorboot mag worden gevaren met een grotere snelheid dan 20 km/u en/of waar daags mag worden gewaterskied.

Beroepsvisserij

Binnen de ondiepe waterzones is medegebruik door de beroepsvisserij mogelijk. Zonodig worden hiervoor nadere voorwaarden gesteld op grond van de Natuurbeschermingswet. Beroepsvisserij vindt momenteel plaats aan de hand van vergunningen in het kader van de Visserijwet en van de Natuurbeschermingswet. In het beleidsplan is aangegeven dat na circa 10 jaar, nadat er een meer evenwichtige visstandopbouw tot stand is kunnen komen, zal worden overgegaan op de verhuur van visrechten t.b.v. beroeps- en sportvisserij.

7. Gevolgen van de aanmelding als wetland

Aanmelding van het Krammer-Volkerak als wetland heeft de volgende consequenties:

- Artikel 3, lid 1, verplicht de overheid op zodanige wijze plannen te formuleren en te verwezenlijken, dat het behoud en het verstandig gebruik van het gebied voor zover mogelijk wordt bevorderd.
Hiervoor is reeds uiteengezet, dat hiertoe de benodigde maatregelen zijn getroffen.
- Artikel 3, lid 2, verplicht de overheid ervoor zorg te dragen dat zij zo spoedig mogelijk wordt ingelicht indien het ecologisch karakter van het gebied ten gevolge van technologische ontwikkelingen, verontreiniging of ander menselijk ingrijpen verandert of mogelijk zal veranderen. Tevens verplicht de overheid zich dergelijke veranderingen te melden.
De bestuurlijke situatie staat er borg voor dat de overheid steeds op de hoogte wordt gebracht indien zich zulke veranderingen voordoen.
- Artikel 4, lid 2, verplicht de overheid om bij beperking van het gebied in omvang, om dringende redenen van nationaal belang, dit verlies te compenseren.
Bedreiging van het Krammer-Volkerak is momenteel niet aanwezig, noch in de toekomst te verwachten. Aan de verplichting tot compensatie zou overigens niet kunnen worden voldaan, gelet op de aard van het gebied, in het bijzonder de relatie met het zoute gedeelte van de delta.
- Artikel 4, lid 3, verplicht de overheid wetenschappelijk onderzoek en het uitwisselen van gegevens en publikaties met betrekking tot het wetland te bevorderen.
De ontwikkeling van het Krammer-Volkerak wordt door verschillende overheidsinstellingen gevolgd. De uitgevoerde onderzoeken hebben betrekking op de waterkwaliteit, de sedimenthuishouding en de natuurontwikkeling van het water en het land. De resul-

taten worden gepubliceerd en worden gebruikt bij het beheer.

- Artikel 4, lid 4, verplicht de overheid om door een goed beheer de watervogelstand te vermeerderen.
Aan deze verplichting zal worden voldaan, door middel van het te voeren beheer op grond van de doelstellingen.

Wat betreft het nationale beleid kan o.a. worden vermeld dat het in 1994 bijgestelde beleid ten aanzien van de jacht in natuurgebieden onder meer van toepassing is op gebieden welke zijn aangemeld als wetland (het geldt daarnaast ook voor o.a. staats- en beschermd natuurplekken). Dit bijgestelde beleid houdt in dat in natuurgebieden geen jacht plaatsvindt op trekkende wildsoorten en dat jacht op standwildsoorten in beginsel slechts plaatsvindt indien bepaalde met name genoemde belangen daartoe nopen. Getracht wordt deze beleidslijn zo spoedig mogelijk te effectueren. In het geval van het Krammer-Volkerak is dit beleid overigens ook zonder de onderhavige aanmelding al van toepassing, vanwege het gestelde in de beheersvisie, vanwege het feit dat het landgedeelte van het gebied reeds de status heeft van staats- en beschermd natuurplek heeft en/of vanwege de beheerders.

Aanmelding als wetland betekent dat artikel 4.9, vierde lid, van de Wet Milieubeheer op het Krammer-Volkerak van toepassing zou worden (dit komt overigens ook reeds deels voort uit de aanwijzing als staats- en beschermd natuurplek in 1988). Artikel 4.9 lid 4 houdt in dat het provinciaal bestuur het gebied in het provinciaal milieubeleidsplan zal aanduiden als "gebied waarin de kwaliteit van het milieu of van een of meer onderdelen daarvan bijzondere bescherming behoeft" (conform artikel 4.9 lid 3c). Voor delen van het wetland, die liggen binnen de invloedssfeer van grote geluidsbronnen of andere mogelijk storende activiteiten is dit niet a priori wenselijk. Hierbij valt te denken aan het industrieterrein Dintelmond, het windturbinepark op de Volkerakdam, het windturbinepark (i.o.) langs de Sabinadijk, de laagvliegroute VOII, de (hoofd)vaarwegen en de (auto)wegen. Derhalve is in de beschikking bepaald dat artikel 4.9 lid 4b van de Wet Milieubeheer voor het Krammer-Volkerak niet van toepassing is. Voor de vaststelling van "milieubeschermingsgebieden" wordt verwezen naar het desbetreffende provinciale beleid.